

**О.І. Амоша,
В.П. Вишневецький,
А.І. Землянкін,
Л.М. Кузьменко,
Ю.В. Макогон,
Л.Г. Червова,
М.Г. Чумаченко**

РЕГУЛЮВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ¹

4. Тенденції інноваційного розвитку регіонів.

Одним із важливих факторів регіонального розвитку України є активізація інноваційної діяльності. Наведені нижче результати аналізу підтверджують той факт, що деякі її важливі показники в останні роки набули тенденції до погіршення. Так, питома вага підприємств, що займаються інноваційною діяльністю в цілому по Україні за п'ять років (1999-2003 рр.), знизилася з 18,1 до 15,1%. По окремих же регіонах тенденції зміни даного показника істотно відрізняються. У деяких областях за цей же період спостерігалася (іноді з незначними відхиленнями) тенденція зростання інноваційної активності. Так, в Автономній Республіці Крим питома вага підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, збільшилася в 1,7, у Тернопільській області – в 1,3, а в Одеській – в 5,7 рази. В іншій, більш численній, групі областей відбувалося постійне, іноді досить істотне, зниження інноваційної активності. Зокрема, у Черкаській і Хмельницькій областях – в 1,8, у Донецькій – в 1,9, у Луганській – в 2,0, у Дніпропетровській – в 2,1, у Рівненській – в 2,3 рази.

Можна виділити групу регіонів, в яких протягом зазначеного періоду відбувалися стрибкоподібні зміни питомої ваги підприємств, що

займаються інноваційною діяльністю. До таких відносяться: Волинська, Вінницька, Миколаївська області та м. Київ.

Показник питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації, характеризується нестабільністю майже в усіх регіонах (табл. 1). Стійке зростання за період з 1999 по 2003 р. відзначалося лише у Вінницькій області – в 1,6 рази, Кіровоградській – в 2,2, в Автономній Республіці Крим – в 2,7, в Одеській області – в 4,2 рази. Найбільш висока питома вага інноваційно активних підприємств і підприємств, що впроваджували інновації,

¹ Закінчення. Початок в №1(32) журналу «Економіка промисловості».

Таблиця 1. Інноваційна активність підприємств по регіонах України,
(відсоток до загального числа підприємств)

Області, регіони	Частка підприємств, які:									
	займалися інноваційною діяльністю		впровадили інновації		займалися інноваційною діяльністю		впровадили інновації		займалися інноваційною діяльністю	
	1999	2000	2001	2002	2003	1999	2000	2001	2002	2003
Україна	18,1	13,5	18,0	14,8	16,5	14,3	18,0	14,6	15,1	11,5
АР Крим	9,5	5,8	10,4	10,5	16,8	15,5	16,0	15,5	16,2	13,4
Вінницька	19,9	17,6	24,6	17,2	15,4	17,5	26,8	17,3	30,4	28,3
Волинська	23,3	25,8	18,2	24,2	29,9	27,3	35,7	29,8	24,5	28,3
Дніпропетровська	20,3	10,4	21,8	13,2	15,7	7,9	15,8	7,4	10,2	5,3
Донецька	19,5	20,2	13,5	21,7	12,4	17,3	13,2	18	10,4	8,8
Житомирська	13,4	15,1	23,1	15,4	21,3	17,4	22,5	18,8	10,9	8,8
Закарпатська	13,0	7,9	8,3	7,3	8,7	7,1	11,1	10,7	12,8	10,2
Запорізька	14,0	11,9	19,9	11,6	17,1	8,7	17,6	8,4	12,7	7,3
Івано-Франківська	21,8	11,6	11,4	13,9	13,0	11,4	13,4	12	13,4	9,9
Київська	31,0	18,9	23,5	21,4	17,9	17,4	17,2	15,9	18,8	8,1
Кіровоградська	10,4	6,2	7,5	6,0	7,6	7,5	7,7	9,1	24,2	18,7
Луганська	19,3	10,3	18,8	12,1	15,5	11,4	13,1	10,8	9,4	6,3
Львівська	16,6	8,4	13,4	10,3	10,9	7,2	12,2	8,5	12,0	9,4
Миколаївська	24,3	14,0	31,4	22,7	30,4	22,6	29,7	19,4	21,6	14,3
Одеська	2,7	2,0	4,8	3,3	5,2	3,0	13,3	9,3	15,3	8,4
Полтавська	14,9	20,2	22,9	18,5	22,0	21,6	24,4	21,2	11,6	6,3
Рівненська	19,9	13,2	22,9	13,7	16,8	11,3	20,1	11,7	10,0	7,7
Сумська	15,0	14,2	21,2	17,4	18,3	22,3	19,4	18,3	6,9	11,2
Тернопільська	14,8	11,3	13,3	13,3	13,3	13,7	16,3	14,1	18,7	13,2
Харківська	24,7	15,9	20,0	14,3	14,9	17,5	26,1	19,7	16,7	13,4
Херсонська	25,4	20,5	13,2	18,8	16,0	16,9	16,4	16,8	16,7	13,3
Хмельницька	16,0	13,8	18,9	11,8	14,6	10,8	16,1	8,9	10,4	6,1
Черкаська	18,0	12,1	10,0	12,8	8,3	12,8	15,6	19,9	10,1	3,9
Чернівецька	33,5	26,1	37,3	28,9	35,3	30,2	28,1	23,7	18,5	11,3
Чернігівська	21,1	19,7	32,2	25,4	34,7	31,4	34,2	27,3	16,5	17,2
м. Київ	15,0	11,6	23,4	18,4	16,3	20,8	16,3	13,4	33,0	30,4
м. Севастополь	29,7	8,1	20,0	9,1	29,3	6,2	14,5	8,0	9,8	6,8

Розраховано за: Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Держкомстат. – К., 2002. – С.149, 184; Наукова та інноваційна діяльність України: Стат. зб. / Держкомстат. – К., 2004. – С.184, 221.

спостерігалася в 2003 р. у Вінницькій області (відповідно 30,4 і 28,3%) і в м. Києві (33,0 і 30,4%). Таке становище у Вінницькій області можна пояснити високим рівнем закордонного капіталу в 1999-2002 рр., що використовувався в основному на придбання нових технологій підприємствами харчової промисловості, а в м. Києві – за рахунок концентрації капіталу на інноваційні цілі. Виділяється група областей, в яких питома вага підприємств, що впроваджували інновації за аналізований період, постійно збільшувалася, однак у деяких регіонах (Донецькій, Житомирській, Миколаївській, Полтавській, Сумській, Чернівецькій, Чернігівській областях) в 2003 р. вона різко знизилася. Особливо різке зниження відбулося в Черкаській області – з 19,9% в 2002 р. до 3,9% в 2003 р. (в 5,1 раза).

Результативність інноваційної діяльності характеризується також і такими показниками, як впровадження нових технологічних процесів і освоєння виробництва нових видів виробів. У цілому по Україні впровадження нових техпроцесів в 2003 р. у порівнянні з 1999 р. збільшилося на 12,3%, по окремих же регіонах стан цього показника істотно відрізняється. Постійне зростання відзначається лише в Харківській області, в якій зосереджена велика кількість високотехнологічних наукомістких підприємств, – зі 112 одиниць в 1999 р. до 172 одиниць в 2003 р. (в 1,5 раза), в Одеській області – з 4 до 66 (в 16,5 раза), у м. Києві – з 54 до 326 (в 6 разів).

У 1999 р. загальна частка Дніпропетровської, Донецької та Запорізької областей становила майже 40% загальної кількості впроваджених техпроцесів, а в 2003 р. знизилася до 19%. У Дніпропетровській області впровадження нових техпроцесів

скоротилося в 1,7 раза, у Донецькій – в 1,4, у Запорізькій – в 1,9 раза. В інших областях відбувалися постійні зміни то в менший, то в більший бік.

Кількість освоєних нових видів продукції, зокрема машин, устаткування, апаратів, приладів, у цілому по Україні зросла в 2003 р. у порівнянні з 1999 р. на 51% за рахунок значного збільшення даного показника в 2003 р. у Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Сумській, Запорізькій областях і м. Києві. В інших же регіонах значення даного показника постійно зменшувалося.

Освоєння нових видів матеріалів, виробів, продуктів по Україні в цілому з 1999 по 2002 р. збільшилося в 1,8 раза, а в 2003 р. різко зменшилося – в 3,3 раза в порівнянні з рівнем попереднього року. Аналогічна тенденція простежується в більшості регіонів України.

Важливим результативним показником інноваційної діяльності є частка інноваційної продукції в загальному обсязі відвантаженої продукції, питома вага якої внаслідок зниження інноваційної активності в цілому в Україні в останні роки скоротилася в 1,7 раза (з 9,4% в 2000 р. до 5,6% в 2003 р.), а в 2003 р. у порівнянні з 2002 р. – в 1,3 раза (табл. 2). Істотний вплив на цей показник зробило скорочення в 2003 р. частки інноваційної продукції в порівнянні з 2002 р. у загальному обсязі відвантаженої продукції по таких регіонах: в Автономній Республіці Крим – в 2,2 раза, у Волинській області – в 3,2, у Житомирській – в 5,0, у Полтавській – в 2,9, у Тернопільській – в 1,7, у Херсонській – в 3,0, у Чернігівській – в 3,6. І тільки невелике збільшення частки показника спостерігалася по таких регіонах, як Дніпропетровський – в 1,5, Закарпатський – в 3,4, Луганський – в 1,8, Чернівецький – в 2,0, м. Київ – в 2,4 раза.

Разом із тим не можна не відмітити й позитивні тенденції в комерціалізації інноваційної продукції, які використовуються у високотехнологічних виробництвах регіонів. За даними Держкомстату, за межами України реалізовувалося в 2000-2003 рр. близько 50% відвантаженої

Таблиця 2. Питома вага інноваційної продукції в загальному обсязі відвантаженої продукції

Області, регіони	У відсотках до загального обсягу по Україні				У відсотках до загального обсягу відвантаженої продукції			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
Україна	100,0	100,0	100,0	100,0	9,4	6,8	7,0	5,6
АР Крим	0,6	2,7	4,2	2,7	3,6	11,6	21,2	9,5
Вінницька	0,5	1,0	1,2	0,7	2,2	3,6	4,5	2,5
Волинська	0,4	2,5	3,2	1,0	4,1	20,0	24,6	7,3
Дніпропетровська	6,9	12,3	10,0	14,5	3,6	4,9	4,2	5,0
Донецька	48,8	28,3	26,1	29,3	23,0	9,6	8,9	7,2
Житомирська	1,7	2,1	2,0	0,4	13,3	12,1	11,4	2,0
Закарпатська	0,4	0,5	0,9	3,1	8,4	6,6	9,8	24,2
Запорізька	4,5	2,8	5,0	8,2	4,8	2,3	4,1	5,5
Івано-Франківська	0,2	0,2	0,2	0,6	1,3	0,8	0,8	2,0
Київська	1,7	1,8	2,1	1,8	5,2	4,3	4,8	4,2
Кіровоградська	0,1	0,2	0,3	1,1	1,2	1,5	2,4	7,2
Луганська	2,4	1,5	2,5	4,4	3,3	1,6	2,3	3,1
Львівська	0,2	2,0	3,2	3,1	4,2	4,7	8,0	5,9
Миколаївська	0,8	2,0	2,7	2,2	3,5	6,5	7,7	5,1
Одеська	0,2	2,3	1,7	3,7	0,8	5,5	4,2	7,8
Полтавська	5,5	1,7	4,4	1,5	11,8	2,5	6,4	1,4
Рівненська	0,9	1,1	1,1	0,3	5,5	4,9	6,0	1,3
Сумська	4,8	4,6	7,1	4,3	16,5	11,9	21,2	12,7
Тернопільська	0,2	0,4	0,5	0,3	3,2	4,6	6,4	2,3
Харківська	8,3	14,6	9,0	5,0	13,5	17,8	10,6	5,3
Херсонська	1,7	1,1	3,0	1,0	20,0	8,5	21,5	7,5
Хмельницька	0,9	1,6	0,7	0,7	5,3	6,3	3,8	3,0
Черкаська	1,4	1,6	3,3	0,1	6,7	5,9	12,7	0,6
Чернівецька	0,5	0,8	0,4	0,8	9,3	10,9	7,0	10,5
Чернігівська	2,0	6,5	1,8	0,5	10,4	22,7	7,0	1,8
м. Київ	3,2	3,4	3,5	8,4	5,9	3,9	4,5	9,0
м. Севастополь	0,1	0,1	0,1	0,0	3,1	1,8	1,8	0,6

Розраховано за: Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Держкомстат. – К., 2003. – С. 227-229; Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Держкомстат. – К., 2004. – С. 252.

інноваційної продукції машинобудування, близько 40% – продукції хімічної й нафтохімічної промисловості, до 60% – продукції текстильної промисловості. При цьому обсяг інноваційної продукції, що відвантажувалася за межі України в 2003 р. у порівнянні з 2000 р., виріс в 1,5 раза – з 24,9% в 2000 р. до 37,1% в 2003 р., що

свідчить про зацікавленість у ній закордонних ринків. Причому зростання цього показника відбулося за рахунок таких областей, як Донецька (в 2,3 раза), Кіровоградська (в 5,8 раза), Львівська (4,3 раза), Полтавська (в 13,8 раза), Тернопільська (в 6,0 разів). У той же час у деяких областях за цей же період спостерігалось різке зниження даного

показника: у Волинській області – з 51,7 до 0,8%, в Автономній Республіці Крим – з 63,8 до 9,5%, Закарпатській області – з 35,7 до 5,9%, що свідчить про те, що вся інноваційна продукція цих регіонів використовувалася тільки на внутрішньому ринку.

Статистика показує, що в останні роки в цілому по Україні спостерігалось збільшення коштів, які виділяються для фінансування інноваційної діяльності. За п'ять років (1999–2003 рр.) їх обсяг зріс в 2,6 раза. Збільшилася частка таких коштів і у ВВП України з 1,1% в 1999 р. до 1,4% в 2003 р., хоча розмір цієї частки залишається дуже незначним. Що ж стосується окремих регіонів, то можна констатувати, що в більшості з них також простежується тенденція зростання фінансових коштів на зазначені цілі. Серед них виділяються області: Миколаївська (збільшення в 14,9 раза), Львівська (в 10,8), Одеська (в 7,3), Кіровоградська (в 5,7), Івано-Франківська (в 4,8), Донецька (в 4,2), Дніпропетровська (в 3,6 раза). Однак до іншої групи належать регіони, де за аналізований період відбулося скорочення фінансування інновацій: Волинська область (фінансові кошти зменшилися в 1,8 раза), Запорізька область (в 1,3), Черкаська (в 1,3), Полтавська (в 1,2), Рівненська (в 1,1), м. Севастополь (в 3,7 раза).

Відбулися зміни й у структурі фінансування інноваційної діяльності (див. табл. 3). Її аналіз дозволяє зробити висновок про те, що як у цілому по Україні, так і по окремих регіонах найбільш значимим джерелом фінансування були власні кошти. По регіонах їх частка в 2003 р. коливається від 41,8% в Тернопільській області до 98,9% в Херсонській області. І тільки по двох областях – Кіровоградській й Чернівецькій – ця частка була зовсім невеликою і становила відповідно 27,2 і

27,3%. При аналізі можна виділити групу регіонів, у яких питома вага власних коштів за аналізований період мала тенденцію до збільшення. Наприклад, у Вінницькій області вона зросла в 2003 р. у порівнянні з 2000 р. з 22,8 до 76,2%, у Волинській – з 55,5 до 76,3, у Закарпатській – з 12,5 до 65,3, у Луганській – з 47,7 до 80,5, у Львівській – з 38,1 до 58,8 %. До іншої, більш численної, групи належать регіони, де питома вага власних коштів, навпроти, скоротилася. Так, у Дніпропетровській області вона зменшилася з 96,4 до 57,4%, у Донецькій – з 85 до 69, в Івано-Франківській – з 98,9 до 18,7, у Кіровоградській – з 76,1 до 27,2, у Харківській – з 82,1 до 56%.

Наведені дані свідчать також про незначну частку коштів, що виділяються на інноваційну діяльність із державного й місцевого бюджетів. У 2003 р. питома вага таких коштів становила: з державного бюджету по Україні – 3%, по регіонах – від 0,1 до 22% (як одиничний випадок по Дніпропетровській області); з місцевих бюджетів по Україні в середньому 0,1%, по регіонах – від 0,1 до 3%. Окремі регіони (Автономна Республіка Крим, Вінницька, Волинська, Закарпатська, Рівненська, Сумська, Хмельницька області та м. Севастополь) взагалі не мали таких коштів. Після перетворення Державного інноваційного фонду України в Українську державну інноваційну компанію в регіонах різко скоротилися надходження коштів на інноваційну діяльність із позабюджетних фондів. В 2003 р. тільки три регіони (Дніпропетровська, Львівська та Рівненська області) змогли використати це джерело. В 2003 р. у порівнянні з 2000 р. майже вдвічі скоротилися кошти закордонних інвесторів. А такі промислово розвинені регіони, як Донецька, Дніпропетровська, Луганська й інші області, в 2003 р. зовсім не змогли

використати це джерело. За аналізований період більшість регіонів дуже активно використовували для інноваційного розвитку кредитні кошти. Проведений

аналіз інноваційної діяльності в регіонах України дозволяє зробити наступні висновки.

Таблиця 3. Джерела фінансування інноваційної діяльності (відсотків)

Області, регіони	У тому числі за рахунок коштів																
	Усього	власних		держ-бюджету		місцевих бюджетів		позабюджетних фондів		вітчизняних інвесторів		закордонних інвесторів		кредитів		інших	
		2000	2003	2000	2003	2000	2003	2000	2003	2000	2003	2000	2003	2000	2003	2000	2003
АР Крим	100,0	79,6	70,2	0,4	3,0	0,1	0,1	1,9	0,1	2,8	3,7	7,6	4,2	6,3	18,0	1,3	0,7
Вінницька	100,0	99,9	75,6					0,1					24,2	2,4			0,2
Волинська	100,0	22,8	76,2	0,1				0,3				74,4	4,6	2,4	19,1	0,1	
Дніпропетровська	100,0	55,5	76,3	0,1								2,3		41,9	22,5	0,3	0,1
Донецька	100,0	96,4	57,4	0,1	22,3		0,1	2,1	0,1	0,1	17,2	1,2		0,1	2,9		
Житомирська	100,0	82,5	69,0	0,1	0,1	0,1	0,1	4,6		4,9	0,1	3,8		3,9	30,6	0,1	0,1
Закарпатська	100,0	71,4	81,5					1,6	5,5			6,4	1,3	16,2	15,6	0,5	
Запорізька	100,0	12,5	65,3							0,1		87,4	34,6		0,1		
Івано-Франківська	100,0	99,8	98,3	0,1	1,3										0,1	0,1	0,3
Київська	100,0	98,9	18,7		0,3		0,9			1,1			12,7		65,0		2,4
Кіровоградська	100,0	84,2	85,2	1,4	0,4					0,2		14,2			14,2		0,2
Луганська	100,0	76,1	27,2	4,3	0,1								72,6	0,3	0,1	19,3	
Львівська	100,0	47,7	80,5	2,0	7,0					19,4	8,3			21,5	3,9	9,4	0,3
Миколаївська	100,0	38,1	58,8	0,8	0,2		0,1		0,3	0,6	0,1	49,9	26,6		13,6	10,6	0,3
Одеська	100,0	73,9	74,8	0,1	0,2		0,3	3,8				2,6	16,9	19,1	1,9	0,5	5,9
Полтавська	100,0	100,0	80,8		2,4		2,5								13,9		0,4
Рівненська	100,0	89,2	96,6		0,2	0,1								10,7	3,2		
Сумська	100,0	99,4	98,8	0,5					1,2							0,1	
Тернопільська	100,0	71,1	94,1					0,1		1,7		25,6	0,2	0,6	5,6	0,9	0,1
Харківська	100,0	33,8	41,8		14,2							66,2	43,3		0,3		0,4
Херсонська	100,0	82,1	56,0	0,1	0,6					1,8	11,8	1,0	2,6	12,7	28,8	2,3	0,2
Хмельницька	100,0	88,6	98,9	6,7	1,1	4,7									8,4	0,6	
Черкаська	100,0	99,4	91,6														
Чернівецька	100,0	98,5	68,7	1,5			3,0						14,9		13,3		0,1
Чернігівська	100,0	73,5	27,3	0,1			1,4	8,4						18,0	71,3		
м. Київ	100,0	93,7	62,1	0,8	0,1			0,1		0,1				5,3	37,8		
м. Севастополь	100,0	92,9	79,6	2,8	1,8	1,2								3,1	17,9		0,7
	100,0	69,0	88,5							15,8				15,2	11,5		

Розраховано за: Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Держкомстат. – К., 2003. – С. 178; Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат. зб. / Держкомстат. – К., 2004. – С. 211.

Інноваційна активність як у цілому по Україні, так і в більшості регіонів знижується. Відзначається деяке

збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності в цілому по Україні. Однак якщо судити по частці цих

коштів у ВВП, то вони незначні за величиною (в 2003 р. – 1,4%). У більшості регіонів основним джерелом фінансування залишаються власні кошти підприємств і організацій. Істотно скоротилася частка

Сформований рівень інноваційного розвитку в регіонах України свідчить про наявність певних перешкод, що гальмують інноваційну діяльність. Головна з них – недостатні обсяги інвестиційних ресурсів. Через дефіцит власних коштів, які є основним джерелом фінансування інновацій, інноваційна політика підприємств носить короткостроковий характер і являє собою скоріше “латання дір”, ніж розвиток виробничо-технологічної бази.

До цього варто додати, що група успішних підприємств нечисленна. Найбільше можливостей для інноваційного розвитку сьогодні у підприємств із закордонною участю, що мають, відповідно, доступ до закордонних джерел фінансування. Разом із тим підприємств, які мають вихід не тільки на внутрішній, але й на зовнішній ринок, ще дуже мало. У цілому частка підприємств, де були успішно завершені інноваційні роботи, є незначною й тому правомірно зробити висновок, що інноваційна діяльність не приносить поки підприємствам тих соціально-економічних дивідендів, які могли б стати, у свою чергу, катализатором інноваційної діяльності.

Результати проведеного аналізу дозволяють зробити висновок, що представлені в офіційних статистичних збірниках показники не повною мірою відображають реальні тенденції в області інноваційної діяльності: відсутня інформація по ряду великих виробників, що займаються інноваціями, про рівень новизни продукції, нових технологій і т.і.

Одержання найбільш повної й точної аналітичної інформації при

коштів, що виділяються на зазначені цілі з позабюджетних фондів, коштів закордонних інвесторів, у той же час збільшилася питома вага кредитів.

проведенні розрахунків за виділеними показниками дозволить не тільки виключити об'єктивно існуючі відхилення в результатах оцінки інноваційної активності регіональних виробників інноваційної продукції, але й реально оцінити внесок інновацій у розвиток економічного потенціалу регіонального господарства в умовах конкурентного ринкового середовища. Цей висновок особливо важливий для проведення порівняльного аналізу рівня інноваційного розвитку окремих регіонів.

Успішна реалізація інноваційної політики в регіонах України можлива лише за умови активної участі всіх суб'єктів цього комплексного процесу: органів регіональної та місцевої влади, державних установ, які виконують у регіонах функції координації інноваційної роботи, інформаційного забезпечення процесу розробки й випуску продукції, його сертифікації, правового захисту наукових організацій, промислових підприємств і окремих винахідників.

Інституціональне забезпечення інноваційної сфери діяльності характеризується недостатньою повнотою законодавчої й нормативно-правової бази регулювання взаємин, що виникають у цій сфері, а також нерозвиненістю системи інститутів і інноваційної інфраструктури, які повинні підтримувати та забезпечувати розвиток інноваційної діяльності в цілому. Значний прогрес у цьому плані пов'язаний із прийняттям в останні роки базових Законів України «Про інноваційну діяльність», «Про пріоритетні напрями інноваційної

діяльності», «Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків», що мають безпосереднє відношення і до регіональних проблем.

Уповільнений розвиток інноваційних процесів в Україні спостерігається через відсутність їх підтримки інституціональними інвесторами. Практично вся система фінансово-кредитних інститутів банківського й небанківського секторів, яка повинна включати спеціалізовані банки інноваційного розвитку та реконструкції, інноваційні й венчурні фонди на державному, регіональному та галузевому рівнях, спеціалізовані інноваційні лізингові компанії й т.і., зводиться до єдиної державної інноваційної фінансово-кредитної установи – Української державної інноваційної компанії.

Інноваційна політика в регіонах не відособлена від інвестиційної, а є ядром її ефективності. Особлива роль тут може бути відведена інноваційним проектам або інноваційному компоненту інвестицій, обов'язковою вимогою для яких є відповідність світовим тенденціям розвитку в даній сфері, а умовою – наявність науково-технічного заділу й виробничого потенціалу. З цією метою необхідно: забезпечити ясність і прозорість інноваційної політики у виборі пріоритетів великих інноваційних проектів і напрямів інноваційної діяльності щодо підйому економіки регіону в цілому; направити зусилля та ресурси регіональних органів управління на виконання початкових стадій великих інноваційних проектів, відкриття перспектив для застосування капіталу різних господарюючих структур.

Як діючий інструмент реалізації інноваційної політики доцільно розширити використання програмно-

цільових методів управління інноваційною діяльністю з урахуванням нових підходів у плануванні соціально-економічного розвитку регіонів.

5. Світовий досвід регіонального управління та розвиток взаємин між центром і регіонами.

У різних державах із метою ефективно організації влади на місцях використовуються різні системи місцевих органів управління й органів місцевого самоврядування. Відомі такі системи: англосаксонська, континентальна, іберійська, змішана. На їх вибір впливають різні фактори, як, наприклад, розмежування адміністративно-територіальних одиниць на «природні» і «штучні», національні та історичні особливості регіону й т.і.

Англосаксонська система (Великобританія, США, Канада, Австралія, Росія) зародилася у Великобританії. Її найважливіша ознака – відсутність на місцях повноважних представників уряду, що опікують виборні органи. Тут має місце двоступінчаста система місцевого управління – країна поділена на графства, а графства – на округи. Основу системи складають графства, їм передані всі найважливіші функції, які за законом могли здійснювати місцеві виборні органи. Округи, за винятком метрополії, наділені другорядними функціями.

Для США, де також використовується англосаксонський тип місцевого самоврядування, характерний високий ступінь децентралізації функцій держави в соціально-економічній сфері. Федеративна система надає штатам певної економічної автономії та широкі повноваження, місцеві органи в правовому відношенні безпосередньо залежать від них. Кожний штат має свою конституцію, в якій закріплені основні

принципи й форми його державного устрою та устрою місцевих органів.

Континентальна система ґрунтується на об'єднанні місцевого самоврядування та місцевого управління й виходить із поділу адміністративно-територіальних одиниць на «природні» і «штучні». Така система має два різновиди:

а) на всіх субнаціональних рівнях, за винятком нижчого, одночасно функціонують виборні органи територіальної громади й призначені представники центральної влади, які здійснюють адміністративний контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування (наприклад, можуть припиняти на певний термін рішення органів місцевого самоврядування, звертатися до глави держави або парламенту із пропозицією щодо дострокового припинення їх повноважень). При цьому на нижчому рівні функціонують винятково органи первинної територіальної громади. Подібна система існує, зокрема, у Франції та Італії.

У Франції статусом місцевих органів володіють департаменти й комуни, причому основні адміністративно-територіальні структури є одночасно і місцевими утвореннями, і органами державного управління. У цей час у країні налічується 95 департаментів і понад 36 тис. комун. Крім них як державні одиниці управління виступають також адміністративні округи й регіональні органи.

Департамент як місцевий орган державного управління наділений наступними повноваженнями: створювати й організувати певні департаментські публічні служби й управляти ними; управляти майном департаменту; приймати бюджет департаменту й контролювати його

виконання; здійснювати функції дорадчого органа департаменту, господарського планування й регіонального програмування.

Вищий орган комуни – муніципальна рада – обирає зі свого складу мера та його заступників. Мер представляє виконавчу владу комуни й виступає у двох якостях – як глава самоврядування і як представник центральної влади (у зв'язку з тим, що комуна є одночасно і державним округом, і місцевим утворенням).

В Італії має місце триланкова система – в областях, провінціях і громадах. Області – це автономні структури зі самостійною відповідальністю й функціями, провінції й громади – одиниці місцевого управління в рамках територіального розподілу держави та областей. Як правило, область делегує частину адміністративних функцій провінціям і громадам, виділяючи їм відповідні фінансові кошти (як обласні, так і державні);

б) на нижчому рівні – в «природних» адміністративно-територіальних одиницях створюються лише органи місцевого самоврядування, а на регіональному й субрегіональному рівнях (в «штучних» адміністративно-територіальних одиницях) функціонують місцеві державні адміністрації загальної компетенції. Можливий варіант, коли і на регіональному (субрегіональному) рівні функціонують виборні органи місцевого самоврядування, але вони мають принципово іншу природу – це не представницькі органи територіальних громад «штучних» адміністративно-територіальних одиниць (їх існування не визнається), а органи представництва інтересів територіальних громад «природних» адміністративно-територіальних одиниць на

регіональному (субрегіональному) рівні. Подібна система застосовується в Польщі, Болгарії, Туреччині, Фінляндії.

Іберійська система (Бразилія, Португалія, Мексика, з певними особливостями – Іспанія) передбачає, що управління на всіх субнаціональних рівнях здійснюють обрані населенням представницькі органи місцевого самоврядування (ради) і відповідні головні посадові особи місцевого самоврядування (мери, регідори, префекти, алькади). Ці посадові особи стають головами відповідних рад і одночасно затверджуються центральними органами державної влади як представники державної влади в адміністративно-територіальних одиницях.

Змішана система (Німеччина і Японія) характеризується поєднанням англосаксонської та частково континентальної системи, тобто для цього типу характерна автономія місцевих органів і відсутність вираженого підпорядкування їх центру, але при цьому розвинена система адміністративного контролю центральної влади над місцевими органами.

В Японії місцеве управління дволанкове: вища ланка – префектура, друга ланка – міста, селища, села. Тут діє Закон про місцеве самоврядування, в якому міститься детальна регламентація його структури, а також внутрішньої організації та компетенції місцевих органів всіх рівнів, що деякою мірою обмежує свободу системи місцевого управління.

У Німеччині виділяють п'ять рівнів територіального управління – федерація, землі, округи, райони та міста в ранзі районів, громади. Базові одиниці комунального управління – громади, райони та міста. Серед різноманіття громад, які є нижчими ланками

комунальної системи, розрізняють міські й сільські, однак у всіх випадках як представницький орган громади виступає рада. У країні не уніфіковано вимоги до структури комунального управління і є багато місцевих керівних органів, що володіють індивідуальними рисами. Виділяють кілька типів муніципальної адміністрації, які характеризуються певними особливостями функціональних зв'язків між виборними та виконавчими органами.

Аналіз відповідних положень Конституції України дозволяє зробити висновок про те, що в Україні застосовується континентальна (її другий різновид) система регіонального управління. При цьому проблеми розмежування функцій і повноважень в Україні гостро вставали протягом усього періоду реформування системи управління регіоном (1992-1996 рр.). Дотепер дискусійними є питання про двовладдя на місцях, про авторитаризм місцевих державних адміністрацій, про скасування місцевого самоврядування. Однак ці проблеми не вирішило й прийняття Законів «Про місцеве самоврядування в Україні» і «Про місцеві державні адміністрації». Органи місцевого самоврядування наділені, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», певними повноваженнями (гл. 1 – 4 розділу II), але відповідно до цього ж закону виконання цих повноважень делегується місцевим державним адміністраціям (ст. 44). Таким чином, зафіксований у законі інститут делегованих повноважень перешкоджає реалізації ідеї самоврядування на регіональному рівні. У результаті органи місцевого самоврядування та місцеві органи виконавчої влади нерідко вступають у конфлікти між собою внаслідок різного розуміння границь

здійснення ними своїх функцій і повноважень. Такі конфлікти виникають між працівниками державних адміністрацій і органами місцевого самоврядування сіл, селищ і міст (районного підпорядкування), районними радами, між обласними державними адміністраціями й органами місцевого самоврядування міст (обласного підпорядкування) і обласними радами.

Практика делегування органам місцевого самоврядування окремих владних структур має місце й в інших країнах. У зв'язку з цим повноваження органів місцевого самоврядування розділяються на «власні» і «делеговані». «Делеговані» повноваження мають не стільки самі органи місцевого самоврядування, скільки особи, які очолюють їх виконавчі структури. Однак, виходячи із загальнотеоретичних положень щодо владних повноважень органів самоврядування, слід відмітити, що вони не є природними і невід'ємними, а встановлюються законом. Тому поділ на «власні» і «делеговані» носить умовний характер.

У плані розподілу функцій, повноважень, відповідальності між органами різних статусів, ієрархічного підпорядкування, ступенем самостійності представляє інтерес досвід американських учених і практиків в галузі державного управління. Так, Консультативна комісія при уряді США визначила наступні критерії віднесення тієї або іншої функції до компетенції відповідних владних структур:

адміністрація, відповідальна за надання конкретної послуги, повинна мати у своєму розпорядженні достатню територіальну юрисдикцію для зведення до мінімуму як ризиків, так і витрат, пов'язаних із порушенням границь сусідніх юрисдикцій;

територія відповідної юрисдикції повинна бути досить просторою, що дає можливість реалізувати переваги економії масштабу виробництва суспільних товарів і послуг;

адміністрація повинна мати законодавчу й адміністративну правоздатність надавати необхідні послуги;

адміністрація повинна мати законодавчу й адміністративну відповідальність за виконання достатнього набору функцій.

Позитивним прикладом децентралізації виконання функцій в одній галузі є й розподіл повноважень у Франції в галузі освіти, що здійснюється на всіх рівнях:

комуна – створення, будівництво й утримання початкової школи та дошкільних класів;

департамент – створення, будівництво й утримання коледжів;

регіон – створення, будівництво й утримання ліцеїв і установ фахової освіти;

державна – розробка програм, оплата персоналу й організація навчання.

В Італії реформа адміністративної системи здійснювалася в напрямі федералізму. Ключовим його принципом є принцип субсидіарності, що означає взаємодоповнюваність управлінських функцій різних рівнів влади. Його суть полягає в передачі права прийняття рішень на той рівень управління, що перебуває якнайближче до зацікавленого в них населення. При цьому вища інстанція повинна брати на себе лише те, що не може самостійно зробити нижча. Це сприяє не тільки реальному докладанню зусиль у напрямі вирішення нагальних проблем, але й розвитку цивільного самоврядування, дійсної децентралізації влади.

Таким чином, більшість держав ЄС (як федеральних, так і унітарних) мають

триланкову систему адміністративно-територіального управління – регіон (земля, область) – повіт (графство, округ), громада.

Досвід держав ЄС підтверджує, що саме регіон обласного масштабу найбільш успішно виконує функції суб'єкта регіональної політики. Цьому сприяє не тільки досить високий соціально-економічний потенціал, забезпеченість ресурсами, що визначають можливість влади цього територіального утворення взяти на себе повноту відповідальності за проведення регіональної політики, але й здатність влади разом із громадськими організаціями згуртувати широкі кола населення для виконання програм розвитку.

Проблема оптимальної величини громади залишається актуальною й у країнах Євросоюзу. Їх чисельність і величина у різних країнах значно відрізняються одне від іншого. Так, Франція з населенням 54 мільйона жителів ділиться на 36559 громад, а в сусідніх країнах – Бельгії, Голландії, Люксембурзі, Італії та Німеччині при загальній чисельності населення в 142 мільйона чоловік існує всього 20 тисяч громад. Через історичні причини у Франції зберігається сильна диференціація в адміністративно-територіальному поділі – чисельність основної маси громад не перевищує 5 тисяч жителів, а їх площа варіюється від 3 до 76000 гектарів. І хоча така роздробленість у тій же Франції громадськістю розцінюється негативно, влади не квапляться укрупнювати громади, побоюючись посилення пасивності місцевих жителів і їх відмови від участі в комунально-господарських і гуманітарно-культурних ініціативах.

Проблема величини громади як адміністративно-територіальної одиниці

актуальна ще й тому, що вона органічно пов'язана з питанням про обсяг повноважень, якими можуть і повинні володіти влади громади. У Німеччині їх обсяг перебуває в прямій залежності від чисельності жителів і, отже, від фінансових можливостей громади. Від цього ж залежить кількість службовців, зарахованих до штатного розкладу органу самоврядування. Аналогічний порядок існує і в Іспанії.

Важливим аспектом регіональної політики є транскордонне співробітництво (ТКС) на регіональному рівні. Воно відбувається в декількох напрямках, зокрема урядово-регіональному й регіонально-локальному.

Урядово-регіональне співробітництво в основному базується на міжнародних угодах, які виконуються відповідними урядовими або регіональними комісіями. Інші форми цього співробітництва практикуються в дуже децентралізованих країнах, де регіональний рівень має майже урядову владу, так, як, наприклад, у німецьких федеральних землях.

Регіонально-локальне співробітництво розвивається досить спонтанно й не тільки як результат змін у Центральній і Східній Європі, але й більше розвинуто в Західній Європі. Таке співробітництво завжди знаходило правові підстави, і тому створення такої форми, як «Єврорегіон», а також прийняття Мадридської конвенції (1980 р.) створили солідний правовий фундамент для розвитку транскордонного співробітництва на регіональному й локальному рівнях.

Світовою тенденцією стало розширення повноважень місцевої влади і їх компетенції в співробітництві з органами влади відповідних територій закордонних країн. Це співробітництво

найбільш динамічно розвивається в прикордонних районах. Практичне вирішення проблем розвитку прикордонних регіонів може бути досягнуто за умови оптимального поєднання сучасної глобалізації світогосподарських відносин – процесів інтеграції й регіоналізації. При цьому особливого значення набуває використання світового і, в першу чергу, європейського досвіду організації прикордонного й транскордонного співробітництва, що у вищих формах свого розвитку є важливим напрямом міжнародної регіональної інтеграції.

Можна виділити чотири рівні форми реалізації транскордонного співробітництва, які необхідно враховувати при формуванні політики його розвитку:

міжнародний рівень – реалізується політика загальноєвропейських інтересів, здійснюється координація національних регіональних політик для збалансованого розвитку європейського простору;

державний рівень – виражається національна політика ТКС і погоджують національні інтереси із загальноєвропейськими, а також здійснюється гармонізація національних і регіональних цілей;

регіональний рівень – реалізується регіональна політика транскордонного співробітництва з урахуванням інтересів держави й місцевих органів влади, здійснюється координація між регіонами сусідніх країн;

місцевий рівень – здійснюється координація планів розвитку місцевої влади, з більшою увагою до регіональних і національних інтересів, відбувається конкретне співробітництво між суб'єктами прикордонних територій.

Із метою забезпечення оптимальної координації між місцевими, регіональними, національними і

європейськими рівнями щодо транскордонного співробітництва їх дії повинні завжди враховувати будь-які заходи, представлені або заплановані на рівні, що перебуває вище або нижче їх власного, тобто вони повинні регулярно інформувати один одного.

Протягом 90-х років більшість регіонів і держав, сотні провінцій, тисячі міст і величезна кількість громад і інших територіальних утворень ініціювали розробку й реалізацію планів розвитку на основі кластерів. Уже накопичений значний досвід досягнення позитивних результатів кластерами, що сформувалися як винятково на добровільній приватній ініціативі, так і за посередництвом і участю центральних органів влади.

У Північній Америці практично всі штати США, більшість провінцій Канади та Мексики реалізують ініціативу розвитку кластерів.

Успішні кластери втягують у свою діяльність велику кількість пов'язаних з ними галузей промисловості, фірм-постачальників і інститутів, розміщених у географічній близькості.

У Латинській Америці ініціативу з розвитку кластерів активно реалізують Аргентина, Бразилія, Чилі, Колумбія, Коста-Рика, Гватемала, Нікарагуа, Венесуела, Ямайка, Гондурас. У Європі найбільш динамічні кластерні програми були здійснені в Австрії, Бельгії, Великобританії, Німеччині, Греції, Голландії, Данії, Ірландії, Іспанії, Італії, Норвегії, Португалії, Франції, Фінляндії, Швеції.

В 1994 р. «місцеві промислові округи», так називають в Італії кластери, забезпечували робочими місцями більше 30% всіх працюючих у країні й випускали близько 43% експортної продукції. До кінця ХХ ст. кластери існували у всіх розвинених європейських

економіках. Особливо значна їх концентрація спостерігалася в найбільше промислово розвинених регіонах, таких як «Північ - Центр» Італії, Баден-Вюртемберг і Баварія в Німеччині, Кембридж і регіон М4 у Великобританії, Ліон, Безансон і Монпельє у Франції.

У Тихоокеанському регіоні ініціатива щодо розвитку кластерів була особливо активно підтримана в Австралії, Малайзії, Новій Зеландії, Японії, Сінгапурі, Південній Кореї, Тайвані, Гонконгу. Економісти, що аналізували вплив азіатської кризи 1997-1999 рр. на країни регіону, прийшли до висновку про те, що в тих державах, де був найбільший рівень кластеризації регіональної економіки, вплив кризи був мінімальним або майже не відчутним.

В Африці та на Близькому Сході кластеризація проводиться поки в окремих країнах і регіонах. Далі всіх у цьому напрямі просунулися Ізраїль, Єгипет, ОАЕ, Марокко, Сенегал, Південна Африка. Чималу активність у напрямі кластеризації країни проявляє Туреччина.

Незважаючи на локальний і регіональний характер кластерів, багато з них уже придбали всесвітню популярність і стали у своїй сфері еталоном. До таких кластерів, у першу чергу, варто віднести автомобільний кластер у Детройті, індустрії в Силіконовій Долині, індустрії кіно Голівуд у Лос-Анджелесі, виробництва килимів у Далтоні (штат Огайо), фінансово-діловий у Нью-Йорку, high-tech і аерокосмічний (Боїнг + Мікрософт) у Сіетлі (всі США), а також металообробні й машинобудівні кластери Німеччини та Швейцарії, кластери столиць моди – у Парижі та Мілані, світові фінансові кластери – центри в Лондоні і Гонконгу, місті-компанії Тойота Сіті й Людвіксхафен та ін.

Таким чином, концепція кластера дозволяє розглядати національну економіку і її регіональні й муніципальні сектори під новим кутом зору, а також підкреслює зміну ролі компаній, пов'язаних із ними різних організацій і урядів у нових умовах глобалізації-локалізації. В умовах зростаючої динамічності конкурентної боротьби на глобальних ринках роль кластерів буде, безсумнівно, зростати. Для України найбільш актуальне виділення кластерів у межах адміністративно-територіальних одиниць (областей, міст, сільськогосподарських районів). Це обумовлено відносно високою керованістю територіально-виробничих комплексів на регіональному рівні в порівнянні із загальнонаціональним. Будучи перспективною формою організації виробництва в умовах конкуренції, саме формування кластерів повинно стати визначальним в регіональній промисловій політиці.

Висновки.

1. Пріоритетним у регіональній політиці є поділ влади в напрямі розширення прав регіонів, зміцнення їх фінансового забезпечення, зниження міжрегіональної напруженості, урахування умов і особливостей кожного регіону.

2. Найважливішим напрямом регіональної економічної політики є досягнення економічної самостійності регіону, формування інвестиційної політики відповідно до пріоритетних структурних перетворень у господарському комплексі, а соціальної політики – для підвищення добробуту й задоволення потреб усього населення.

3. Через об'єктивні історичні обставини Україна як держава ментально, економічно й ідеологічно неоднорідна. Тому в регіональній політиці необхідно враховувати, що

російська мова має широке розповсюдження і є рідною для багатьох українців, на ній говорить більшість українських громадян і це право захищене Європейською хартією мов.

У регіональній політиці необхідно забезпечувати реалізацію мовних прав російськомовних громадян шляхом захисту російської мови як регіональної на тих територіях, де вона є міноритарною.

4. Із метою забезпечення збалансованого розвитку областей, районів, міст, селищ, сіл необхідно переорієнтувати систему адміністративно-розпорядницьких функцій районних і обласних державних адміністрацій на контрольні-спостережні. Необхідно ввести в структуру місцевого самоврядування областей і районів виконавчі комітети.

5. У різних державах використовуються різні системи місцевих органів управління й органів місцевого самоврядування. В Україні застосовується континентальна (її другий різновид) система регіонального управління. Проблема розмежування функцій і повноважень в Україні існує протягом усього періоду реформування системи управління регіоном. Зафіксований у Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» інститут делегування повноважень перешкоджає реалізації ідеї самоврядування на регіональному рівні. Тому закон потребує удосконалення.

6. Більшість держав ЄС (як федеральних, так і унітарних) мають триланкову систему адміністративно-територіального управління: регіон (земля, область) – повіт (графство, округ) – громада. Їх досвід підтверджує, що саме регіон обласного масштабу найбільш успішно виконує функції суб'єкта регіональної політики.

7. Для досягнення зваженого балансу бюджетно-податкових повноважень між різними рівнями влади слід реформувати господарське законодавство таким чином, щоб рішення про витрати приймалися тим же самим органом влади, який відповідальний за рішення про оподаткування споживачів суспільних послуг. На рівень місцевого самоврядування доцільно передати хоча б одну або дві великі та надійні податкові бази. Наприклад, статус місцевого, з регульованими місцевим самоврядуванням ставками, повинен одержати податок на нерухоме майно.

8. Доцільно передати до числа доходів, які закріплюються за місцевими бюджетами й ураховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, частину податку на прибуток підприємств всіх форм власності.

9. Із метою державної підтримки розвитку тих або інших регіонів доцільно використовувати метод часткового фінансування, коли центральний уряд і зацікавлений у реалізації проекту розвитку місцевий орган влади вирішують проблему шляхом пайової участі.

10. Щоб місцеві бюджети мали можливість більшою мірою опиратися на власні джерела фінансування, необхідно частку власних коштів у сумарних доходах довести до 50%.

11. Діюча в цей час формула розподілу міжбюджетних трансфертів не враховує ряд істотних факторів, що визначають фактичний рівень споживання суспільних послуг населенням регіону. З метою вдосконалення методики розрахунку необхідне складання переліку соціально-економічних, демографічних, екологічних, кліматичних і інших факторів, які впливають як на

податковий потенціал територій, так і на рівень витрат місцевих органів влади.

У цьому зв'язку доцільно прийняти спеціальну постанову Кабінету Міністрів України, що містить доручення Держкомстату, Державній податковій адміністрації, міністерствам і відомствам про регулярне надання відповідних показників Мінфіну й одночасно – органам регіонального й місцевого самоврядування.

12. В умовах обмеженості державних фінансових ресурсів особливої актуальності набуває поступове збільшення ролі непрямих методів стимулювання інноваційної діяльності з метою залучення коштів недержавних інвесторів. Як показує закордонний досвід, особливо ефективні щодо цього податкові пільги. Закон України «Про інноваційну діяльність» передбачає деякі пільги для інноваційних підприємств, припинені Верховною Радою України в 2003-2005 рр. Однак, на нашу думку, варто розглянути питання про впровадження у вітчизняну практику більш широкого спектра пільг, які використовуються в економіках розвинених країн.

13. На основі регіональної економічної політики формується й розвивається економічний потенціал регіону, який представляє собою здатність, можливість регіону з виробництва продукції й створення певних благ.

14. Економічний потенціал регіонів України має свою специфіку, але загальним для них є скорочення зайнятості економічно активного населення, високе зношування основних фондів. Через те, що ці показники по регіонах різко диференційовані, внесок регіонів у розвиток економіки різний, про що можна судити по показнику ВДВ на душу населення й на одну гривню

вартості основних фондів. Найбільші показники мають Донецька і Дніпропетровська області. У цих областях, а також в Луганській вище й запровадження в дію основних засобів.

Однак ці області мають найнижчі показники по виділенню їм бюджетних коштів щодо власних доходів, тобто в політиці вирівнювання не враховується ефективність функціонування й розвитку регіону.

15. Центр повинен проводити активну диференційовану регіональну політику, допомагаючи слабким регіонам і опираючись на сильні, підтримуючи території, що забезпечують власний розвиток, формують умови й стимули для поступового переходу до створення конкурентоспроможних виробництв, поповнюють доходну базу територій.

16. Одним із ефективних засобів подолання дефіциту інвестиційних ресурсів, як показує закордонний досвід, є формування мережі венчурних фондів, в яких значна роль приділяється регіональним фондам. Для формування таких фондів необхідне дотримання наступних умов: забезпечення з боку державних і місцевих органів влади фінансових гарантій у вигляді часткового поділу ризику у фінансуванні інноваційних проектів; створення відповідної інфраструктури. Рекомендується також фінансування окремих етапів інноваційного проекту з різних фондів, у тому числі й венчурних.

17. Для активізації інноваційної діяльності в регіонах України перспективним напрямом в організації взаємодії малих і великих підприємств є формування промислових кластерів – локальних взаємозалежних груп малих, середніх і великих підприємств, що виробляють взаємодоповнюючу продукцію, а також профільних вузів, НДІ, КБ, установ системи професійно-

технічної освіти. З метою створення умов для їх розвитку регіональним органам влади, територіальним торгово-промисловим палатам, організаціям інфраструктури

малого підприємництва, представникам ділового співтовариства доцільно:

розробити разом із науковими організаціями на території регіону заходи щодо формування сприятливих умов для створення промислових кластерів;

вивчити можливість реалізації спільного пілотного проекту з формування промислового кластера в одній із пріоритетних галузей промисловості.

18. Державна підтримка створення інноваційної інфраструктури повинна носити більш цільовий характер. Створено безліч структур, що називають себе інноваційними і претендують на державне фінансування, – таких як технопарки, технополіси, бізнес-інкубатори, інноваційні центри та ін. Доцільно зосередити надалі увагу на тих видах інфраструктури, які показали найбільшу ефективність.

19. Важливим аспектом регіональної політики є транскордонне співробітництво (особливо в прикордонних районах) і розвиток регіонів на основі кластерів, які залучають до своєї діяльності велику кількість пов'язаних з ними галузей промисловості, фірм-постачальників і інститутів, розміщених у географічній близькості.